

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1166 - 16 հոկտեմբերի 2014թ.).....41

* ՀՀ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 36-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ 2-ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1167 - 14 հոկտեմբերի 2014թ.).....45

* 2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 11-ԻՆ ՎԻԵՆԱԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՎՍՏՐԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ ՕԴԱՅԻՆ ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1168 - 14 հոկտեմբերի 2014թ.).....55

* 1968 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 22-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՅՆԵՐԻՆ ՓՐԿԵԼՈՒ, ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՅՆԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ԵՎ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐՁԱԿՎԱԾ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1169 - 28 հոկտեմբերի 2014թ.).....59

* 1967 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 27-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅԱՆ, ԱՅԴ ԹՎՈՒՄ՝ ԼՈՒՄՆԻ ԵՎ ԱՅԼ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՀԵՏԱՁՈՏՄԱՆ ՈՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ ՄԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1170 - 28 հոկտեմբերի 2014թ.).....63

* 1972 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 29-ԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ՀԱՍՑՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՅՈՒՄՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1171 - 28 հոկտեմբերի 2014թ.).....67

* 1979 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՆ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԼՈՒՄՆԻ ԵՎ ԱՅԼ ԵՐԿՆԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ՎՐԱ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1172 - 28 հոկտեմբերի 2014թ.).....71

* 1975 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 14-ԻՆ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ ԱՐՁԱԿՎԱԾ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐԻ ԳՐԱՆՅՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՅՈՒՄՈՒՄ ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՄԴՈ 1173 - 28 հոկտեմբերի 2014թ.).....74

* քաղաքային արտան ազգայնացման դիմումներ հիման վրա՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 315-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ ՀՀ քրեական դատաւարների թիվ 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՍԴՈ 1174 - 4 նոյեմբերի 2014թ.).....	79
* 2014 թվականի Հոկտեմբերի 10-ին Միևարդիտ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ՝ «ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ» 2014 թվականի ՄԱՅԻՍԻ 29-ի ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՍԴՈ 1175 - 14 նոյեմբերի 2014թ.).....	88
* քաղաքային սերգեյ գրիգորյանի դիմումներ հիման վրա՝ ՀՀ ՄԱՔՍԱՅԻՆ օրենսգրքի 95-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ 96-րդ հոդվածի 2-րդ մասի՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՍԴՈ 1176 - 2 դեկտեմբերի 2014թ.).....	121
* ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ ՄԻՋԵՎ 2014 թվականի նոյեմբերի 19-ին ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՎԱՐԿ» ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ (ՍԴՈ 1177 - 2 դեկտեմբերի 2014թ.).....	133

• ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ Բ. ՍԱՀԱԿՅԱՆԻՆ՝ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱՄՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՆՐԱՔՎԵԻ ԵՒ ԼՂՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ.....	137
* ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲՈՒՀԻ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԸ ՀՀ ՍԴՈՒՄ.....	138
* ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՊԱՆԸ ՀՀ ՍԴՈՒՄ.....	139
* ՀՀ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՍԵՅՐԱՆ ՕՉԱՆՅԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱԿԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ ՀՈՐԵԼՅԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ.....	140
* ԱՍՆ ԴԵՄՊԱՆԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ.....	141
* ՀՅՈՒՐ ԷԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ.....	141
* ՀՀ ՍԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՎԵՆԵՏԻԿՈՒՄ.....	142
* ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆՖԵՐԱՆՍԻ ԲՅՈՒՐՈՅԻ ՆԻՍՏԸ ՎԵՆԵՏԻԿՈՒՄ.....	142

Ավետիք Հարությունյան

ԼՂՀ Նախագահի աշխատակազմի աշխատակից,
ԱրՊՀ իրավունքի ամբիոնի դասախոս

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՀԵՏԱԳԱ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության՝ որպես ժողովրդավարական ու իրավական պետության կառուցման անբաժանելի տարրերից մեկը ենթադրվում է զարգացած սահմանադրական արդարադատության առկայությունը, իսկ վերջինս մասնագիտացված մարմնի կողմից իրականացվող հատուկ գործունեության տեսակ է, որի արդյունքում միս ու արյուն են դառնում սահմանադրական արժեքները և որպես վերջնարդյունք՝ սահմանադրական արդարադատության իրականացման շնորհիվ ստեղծվում են սահմանադրականության հաստատման նախադրյալներ:

Սահմանադրական արդարադատությունը ԼՂՀ-ի համար տակավին նոր երևույթ է և ունի ընդամենը հինգ տարվա պատմություն: Տվյալ ժամանակահատվածը մի կողմից շատ կարճ է ոլորտում արմատական հաջողություններ արձանագրելու համար, իսկ մյուս կողմից էլ այս ընթացքում հնարավոր էր համակարգային ձևով ու հետևողականորեն մոտենալ այն հիմնախնդիրներին, որոնք խոչընդոտում են ոլորտի զարգացմանը և որոնց մի մասին փորձ կարվի անդրադառնալ սույն հոդվածի շրջանակներում:

Որպեսզի ավելի առավել ամբողջական ներկայացվի գործող սահմանադրական արդարադատության համակարգը, վերլուծենք այդ ոլորտում իրականացվող աշխատանքների արդյունավետությունը, վեր հանենք դրական ու բացասական կողմերը և առաջարկենք համակարգի կատարելագործման ուղիներ Նախ. անհրաժեշտ ենք համարում հակիրճ անդրադառնալ սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտի ձևավորման ու կայացման նախադրյալներին:

Այսպես, ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատություն իրակա-

նացնում է ԼՂՀ Գերագույն դատարանը, որի գործունեությունը կանոնակարգված է ԼՂՀ Սահմանադրության 6-րդ գլխով, ԼՂՀ դատական օրենսգրքով, «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքով, ինչպես նաև ներքին իրավական ակտերով:

ԼՂՀ Սահմանադրության 140 հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրության 113-րդ հոդվածի 2-րդ մասն ուժի մեջ է մտնում 2009թ. հունիսի 1-ից, իսկ 113 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ Գերագույն դատարանը բաղկացած է սահմանադրական և վճռաբեկ պալատներից: ԼՂՀ Սահմանադրության ընդունումից (10.12.2006թ.) հետո մոտ երկուսուկես տարի ժամանակ էր տրվել իրականացնելու նախապատրաստական աշխատանքներ սահմանադրական արդարադատության ոլորտը կարգավորող օրենքի ընդունման և այլ անհրաժեշտ պայմանների ապահովման համար: Քննարկվող ոլորտը կարգավորող «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքն ընդունվել է 2009թ. մայիսի 27-ին, որով էլ ավարտվել է սահմանադրական արդարադատության մեկնարկի համար պահանջվող նախադրյալների ապահովման գործընթացը:

Եթե փորձենք փուլերի բաժանել ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատության արմատավորմանն ուղղված հիմքերը, ապա կստանանք հետևյալ պատկերը.

- ԼՂՀ Սահմանադրության ընդունմամբ սահմանադրական արդարադատության ինստիտուտի ներդրում (2006թ.),
- տվյալ ոլորտը կանոնակարգող իրավական ակտի՝ «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքի ընդունում (2009թ.),
- առաջին որոշման ընդունմամբ սահմանադրական արդարադատության գործընթացի մեկնարկ (2009թ.),
- սահմանադրական արդարադատության լճացում կամ ճգնաժամ,
- սահմանադրական արդարադատության ոլորտում առկա հիմնախնդիրների ուսումնասիրում և դրանց լուծման ուղղությամբ համապատասխան քայլերի իրականացում:

Ձևավորման օրվանից մինչ օրս սահմանադրական արդարադատության առջև ծառայած են մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնք արգելակում են վերջինիս բնականոն զարգացումը: Դրանք կարելի է պայմանականորեն դասակարգել 2 խմբի՝

- կառուցակարգային,
- գործառութային կամ բովանդակային:

Սահմանադրական օրենսդիրը, Սահմանադրությամբ ԼՂՀ-ում առաջին անգամ ներդնելով սահմանադրական արդարադատության ինստի-

տուտը, դրա գործառնությունները վերապահել է մինչ այդ գործող ԼՂՀ բարձրագույն դատական մարմնին՝ Գերագույն դատարանին¹: ԼՂՀ Սահմանադրության 6-րդ գլխի վերլուծությունը միանշանակորեն վկայում է, որ ԼՂՀ Գերագույն դատարանը երկակի գործառնությո է իրականացնում. մի կողմից սահմանադրական արդարադատություն, իսկ մյուս կողմից վճռաբեկության կարգով վերանայում է ստորադաս ատյանների դատական ակտերը: Մեր խորին համոզմամբ, այս առումով Սահմանադրության մեջ Գերագույն դատարանի առաքելությունը ձևակերպված է աղավաղված ձևով, որից էլ հետևում է գործունեության երկակիությունը: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է դատական սահմանադրական վերահսկողության մոդելի ընտրության հարցով, որը գործառնությունների առումով նման է եվրոպական մոդելին, իսկ կառուցվածքի առումով առավել շատ ընդհանրություններ ունի ամերիկյան մոդելի հետ, քանի որ սահմանադրական արդարադատության իրականացումն ու վճռաբեկ բողոքների քննությունն իրականացվում է ԼՂՀ գերագույն դատարանի կողմից, այլ ոչ թե դրա պալատների կողմից առանձին-առանձին: Ուսումնասիրելով սահմանադրական վերահսկողության ամերիկյան ու եվրոպական մոդելները և դրանց հետ համադրելով գործող համակարգը, կարելի է ասել, որ ԼՂՀ-ում որդեգրվել է սահմանադրական վերահսկողության խառը (հիբրիդային) ձևը, որի տիպական օրինակներ են Հունաստանը, Բրազիլիան և այլն²:

Մասնագիտացված կամ կենտրոնացված դատական սահմանադրական վերահսկողության համակարգը ենթադրում է այն իրականացնող

¹ Այս կապակցությամբ տեղին է արձանագրել հետևյալը. ԼՂՀ Սահմանադրության 113 հոդվածի 3-րդ մասում և ԼՂՀ դատական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասում նշված է, որ «Գերագույն դատարանն ապահովում է Սահմանադրության գերակայությունը և օրենքի միատեսակ կիրառումը», իսկ ահա «Սահմանադրական արդարադատության մասին» ԼՂՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասում էլ ամրագրված է, որ «Սահմանադրական արդարադատություն իրականացնող բարձրագույն մարմինը Գերագույն դատարանն է, որն ապահովում է ԼՂՀ իրավակարգում Սահմանադրության գերակայությունը և անմիջական գործողությունը» (ընդգծումը մերն է - Ա.Հ.): Սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելիս ԼՂՀ Գերագույն դատարանին վերապահված կամ ԼՂՀ Սահմանադրության բովանդակությունից բխող «Սահմանադրության գերակայությունն ապահովելու» իրավասությունը հիշյալ օրենքում ավելացվել է ևս մեկը՝ անմիջական գործողությունը, որը չի համապատասխանում Սահմանադրության իրավակարգավորմանը և փոխառված է «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքից:

² Клишас А.А. Конституционный контроль и конституционное правосудие зарубежных стран: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Спец. 12.00.02. – М.: Моск. ун-т. МВД РФ, 2007. – 50 էջ:

յուրահատուկ կազմակերպական կառուցվածք, որոնցից մեկն է հանդիսանում Գերագույն դատարանների սահմանադրական պալատները (Հունաստան, Էստոնիա, ԲուրկինաՖասո« Գվինեա» ԿոստաՌիկա)³: Հետխորհրդային տարածաշրջանի պետություններից ներկայումս սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմիններ գործում են բոլոր երկրներում, բացառությամբ Թուրքմենստանի: Ինչ վերաբերում է հետխորհրդային տարածաշրջանի չճանաչված չորս երկրներին, ապա դրանցից Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության, Մերձդնեստրի Մոլդովական Հանրապետության և Հարավային Օսեթիայի Հանրապետության Սահմանադրություններում տեղ են գտել քննարկվող մարմնի գործունեությունը կարգավորող դրույթներ, իսկ Աբխազիայի Հանրապետությունում նման ինստիտուտ հիմնելու նպատակով Սահմանադրության մեջ արդեն կատարվել են համապատասխան լրացումներ, որոնց արդյունքում առանձին կգործի սահմանադրական դատարան⁴:

ԼՂՀ Սահմանադրության մեջ Գերագույն դատարանին վերապահված իրավասության անհատակության հետ սերտորեն կապված է նաև այն հարցը, թե ԼՂՀ-ում ո՞ր մարմնին պետք է վերապահվի սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու լիազորությունը. դա պետք է մասնագիտացված մարմնի կողմից իրականացվի՞, թե՛ ոչ: Եթե առաջին հայացքից հարցը պարզունակ, իսկ պատասխանն ակնհայտ է թվում, ապա իրականում հենց այս հիմնահարցի հետ ենք որոշ չափով կապում ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատության ներկայիս «լճացման գործընթացը»:

Դատական սահմանադրական վերահսկողության խառը ձևը կարող է արդյունավետ գործել, եթե դրա առանձին տարրերը ճիշտ են ընտրված:

³ Հարությունյան Գ. Սահմանադրական վերահսկողություն: Ուս. ձեռնարկ բուհերի համար. լրամշ. հրատ. / խմբ.՝ Վ.Հովհաննիսյան. Եր., Իրավունք, 2008. էջ 81:

⁴ 2014թ. ապրիլի 30-ին Աբխազիայի Հանրապետության նախագահ Ալեքսանդր Անկվաբը ստորագրել է 2014թ. ապրիլի 14-ին Ազգային ժողովի կողմից ընդունված «Աբխազիայի Հանրապետության Սահմանադրության լրացումների մասին» սահմանադրական օրենքը, որով մտցվում է սահմանադրական դատարանի ինստիտուտը և որի վերաբերյալ դրույթներն ուժի մեջ են մտնում սահմանադրական դատարանի առաջին կազմի ձևավորումից հետո (Այս մասին տե՛ս <http://www.abkhaziagov.org/president/press/news/2014-05-06-1>): Հատկանշական է, որ մինչև վերջին փոփոխությունները Սահմանադրության 73 հոդվածով սահմանադրական դատարավության մասով Գերագույն դատարանին վերապահված լիազորությունները չեն կիրառվել, ինչի հետ կապված խնդիրներից մեկը համապատասխան օրենքի բացակայությունն էր (Այս մասին տե՛ս Бутба С.Р. Создание в Республике Абхазия Конституционного суда и его роль в формировании национальной правовой системы. Актуальные проблемы российского права. 2010, №3. էջ 404-413):

ԼՂՀ-ի պարագայում դա թերի է, որն ավելի պարզ կերևա ներկայացվող համեմատությունից: Այսպես, հետխորհրդային տարածաշրջանի երկրներից միայն Ղրղզստանի Հանրապետությունում է գործում խառը մոդելը, որի հաջողությունը, մեր կարծիքով, պայմանավորված է Սահմանադրության մեջ ճիշտ ձևով ամրագրվելու և իրականում գործելու հանգամանքով: Դա, մասնավորապես, բացատրվում է հետևյալով. Ղրղզստանի Հանրապետության Սահմանադրության 93 հոդվածի 3-րդ մասում նշված է, որ «Գերագույն դատարանի կազմում գործում է Սահմանադրական պալատը», իսկ 97 հոդվածի 1-ին մասով սահմանված է, որ «Գերագույն դատարանի Սահմանադրական պալատը սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմին է»: Այստեղից հիմնական հետևությունն այն է, որ ոչ թե Գերագույն դատարանն է իրականացնում սահմանադրական արդարադատությունը, ինչպես ԼՂՀ-ում է, այլ դրա սահմանադրական պալատը, որին նման պայմաններում սահմանադրական վերահսկողությամբ օժտելը լիովին տեղավորվում տրամաբանության մեջ:

Համեմատության համար նշենք, որ, օրինակ, Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 92 հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված է, որ «Հայաստանի Հանրապետության բարձրագույն դատական ատյանը, բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը, իսկ 93 հոդվածով հստակ ամրագրված է, որ «Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է սահմանադրական դատարանը»:

Քննարկվող հիմնախնդրի վերաբերյալ հիմնական եզրահանգումն այն է, որ ԼՂՀ-ում սահմանադրական վերահսկողության մոդելի որոշ տարրեր ոչ ճիշտ են ընտրված, որի համար հիմք է հանդիսանում սահմանադրական արդարադատության ներկայիս վիճակն ու անհեռանկար ապագան: Կարծում ենք, որ սահմանադրական օրենսդիրը պետք է գնար ԼՂՀ-ում առանձին կազմով գործող մասնագիտացված դատական սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմին ունենալ ճանապարհով, ինչն ավելի արդարացված կլիներ, եթե հաշվի առնենք երկրի առանձնահատկությունները⁵:

5 Այս առումով ուսանելի է Ավստրիայի Սահմանադրական դատարանի փորձը, ըստ որի՝ 14 հոգանոց կազմին (Նախագահ, նախագահի տեղակալ և 12 անդամներ) միանում են նաև 6 պահեստային անդամները: Ավստրիայի Սահմանադրության 147 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «դատարանի նախագահը, նախագահի տեղակալը,

Սահմանադրական արդարադատության ոլորտում առկա հիմնախնդիրների տևական ուսումնասիրությունը վկայում է, որ այս ոլորտի թիվ 1 հիմնախնդիրը կապված է դիմումատուների իրավագիտակցության ոչ բավարար մակարդակի հետ: Այս կարծիքի հավաստիության մեջ կարող ենք համոզվել ուսումնասիրելով հատկապես ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատ քաղաքացիների կողմից ներկայացված դիմումները: Դրանց մեջ կարելի է հանդիպել այնպիսիք, որոնք իրենց մեջ իրավական պահանջներ⁶ չեն պարունակում կամ ներկայացվում են օրենսդրության պահանջների չպահպանմամբ⁷: Նմանաբնույթ մի քանի դիմումների քննարկման ժամանակ ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատն արձանագրել է, որ «բոլոր այն դեպքերում, երբ դիմողը ձևականորեն վիճարկելով օրենքի դրույթների սահմանադրականության հարց, բայց ըստ էության բարձրացնում է այդ դրույթի կիրառման իրավաչափության հարց կամ հետապնդում է այլ նպատակներ, ապա այդպիսի դիմումները ենթակա են մերժման՝ «Սահմանադրական դատավարության մասին» ԼՂՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի 1-ին կետի հիմքով՝ որպես Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատի քննության ենթակա հարց չառաջադրող դիմումներ»:

Ուսումնասիրելով ԼՂՀ դատական պրակտիկան, ակնհայտ է դառնում, որ փաստաբաններն առավել շատ հակված են ներկայացնելու իրենց վստահորդների շահերը քաղաքացիական և քրեական գործերում, քան սահմանադրական: Դրա մասին է վկայում այն, որ անհատական 6 դիմումներից միայն մեկի դեպքում է այն ներկայացվել փաստաբանի միջոցով, որը նույնպես մերժվել է: Այս վերլուծության ամբողջ տրա-

մյուս 6 անդամները և 3 պահեստային անդամները նշանակվում են Դաշնային նախագահի կողմից Դաշնային կառավարության առաջարկությամբ. դատարանի այդ անդամները պետք է նշանակվեն դատավորների, կառավարման աստիճանավորների, համալսարաններում իրավական գիտաճյուղերի պրոֆեսորների թվից»: ԼՂՀ-ում այս մոդելի որոշ տարրերի կիրառման դեպքում մեծ հետաքրքրություն կառաջանար հատկապես սահմանադրական իրավունքի հանդեպ և այդ ուղղությամբ իրականացվելիք գիտական աշխատանքները միանշանակորեն իրենց նպաստը կրերին սահմանադրական արդարադատության զարգացմանը՝ իրենց կազմում ընդգրկելով լավագույն մասնագետներին:

⁶ Դիմումներից մեկում դիմումատուն սահմանադրական պալատին խնդրում է «կանխել, վերացնել իր նկատմամբ հանիքավի թույլ տրված անարդարությունը, վերացնել իր ապրուստի միջոց հողն ու այգին», որը, բնականաբար, զուրկ է իրավական հիմքից ու բովանդակությունից:

⁷ Դիմումներից մեկի քննության ընդունումը մերժվել է՝ ժամկետանց լինելու պատճառաբանությամբ:

մաքանության մեջ տեղավորվում է նաև այն իրողությունը, որ ԼՂՀ-ում չկա սահմանադրական ատյան դիմելու գործերում մասնագիտացված որևէ փաստաբան, որը հավանաբար պայմանավորված է առաջարկի ու պահանջարկի աններդաշնակության սկզբունքով:

Ժողովրդավարական ու իրավական ուղի ընտրած պետության գերխնդիրներից մեկն իրավագիտակից հասարակություն ունենալն է, որտեղ մարդիկ հմտորեն կարող են օգտվել իրենց իրավունքներից ու ազատություններից և միաժամանակ կատարել իրենց վրա դրված պարտականությունները: Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության համար այս հարցը ևս օրակարգային է, որի լուծումը կախված է ինչպես այդ ուղղությամբ պետական մարմինների գործունեությունից, այնպես էլ քաղաքացիների ակտիվ կենսադիրքից: Սահմանադրական արդարադատության իրականացման ոլորտում իրավագիտակցության ոչ բավարար մակարդակի արդյունքում քաղաքացիների մի մասը անտեղյակ է նման մարմնի գործունեության մասին, մյուս մասի ներկայացրած անհատական դիմումները ձևակերպված են ոչ պատշաճ գրագիտությամբ կամ օրենսդրության խախտմամբ, իսկ մեկ այլ խումբ քաղաքացիներ որդեգրել են պասիվ կեցվածքով ապրելառճը և նույնիսկ անհրաժեշտության դեպքում չեն ցանկանում ներգրավվել նման գործընթացներին: Նման մոտեցումը քաղաքացիներին հեռու է պահում Սահմանադրությամբ և օրենսդրությամբ իրենց տրված լիազորություններից օգտվելու հնարավորությունից՝ դրանով իսկ հեռու մնալով քաղաքացիական հասարակություն ու ԼՂՀ Սահմանադրությամբ որպես նպատակ դրված ժողովրդավարական, իրավական ու սոցիալական պետություն կառուցելու գաղափարից:

ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատության չկայացվածությունը կապում ենք ոչ միայն վերը թվարկված խնդիրների, այլև ԼՂՀ Սահմանադրության 114 հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված թվով 9 լիազորությունների շրջանակի ոչ ճիշտ ընտրության հետ: Հարցը նրանում է, որ ԼՂՀ Սահմանադրությամբ դատական սահմանադրական վերահսկողության օբյեկտների շրջանակը բավականին լայն է և այս առումով սահմանադրական օրենսդիրը մեկտեղել է զարգացող և զարգացած շատ երկրների փորձը և ամրագրել օբյեկտների առավել ամբողջական շարք:

Մակայն ԼՂՀ Սահմանադրությունը, լինելով նոր երևույթ և հիմք հանդիսանալով ձևավորել նոր տիպի սահմանադրական մշակույթ, երկրում սահմանադրականության հաստատման նպատակով դատական սահմանադրական վերահսկողություն իրականացնող մարմնին պետք է վերապահեր այնպիսի լիազորություններ, որոնց կարիքը պետությունն ու

քաղաքացիներն ավելի շատ են զգում: Առաջին հայացքից ժողովրդավարական պետություններին ներհատուկ, իսկ ԼՂՀ-ի պարագայում ոչ կիրառական լիազորությունները⁸ ոչ այնքան պահանջված են մեր հասարակությանը, որքան, ասենք, ԼՂՀ Սահմանադրության մեկնաբանությունը, որի ամրագրվածությունը կիթաներ երկրում սահմանադրական իրավագիտակցության⁹ ու իրավական համակարգի ընկալունակության աստիճանի բարձրացմանը:

Այս տեսանկյունից հիշատակման է արժանի պրոֆեսոր Գ.Հարությունյանի այն տեսակետը, ըստ որի՝ «աշխարհում գործող բոլոր սահմանադրական դատարաններից առավել արդյունավետ սահմանադրական վերահսկողություն են իրականացնում այն ինստիտուտները, որոնք լայն իրավասություններ ունեն Սահմանադրության պաշտոնական մեկնաբանման ճանապարհով երաշխավորելու սահմանադրականության կայունությունը»¹⁰: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ԼՂՀ-ում դատական սահմանադրական վերահսկողությունն իր մեջ պարունակում է ամերիկյան և առավել շատ եվրոպական մոդելի տարրեր, իսկ վերջինիս առանձնահատկություններից մեկը Սահմանադրության մեկնաբանումն

⁸ Դրանցից կարելի է թվարկել հանրաքվեների արդյունքների հետ կապված վեճերի լուծումը, Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի համար առաջացած խոչընդոտները անհաղթահարելի կամ վերացած ճանաչելը, կուսակցության գործունեությունը կասեցնելու կամ արգելելու մասին օրենքով նախատեսված դեպքերում որոշում կայացնելը և այլն: Իհարկե, մենք ընդունում ենք, որ նման լիազորությունները ներհատուկ են ժողովրդավարական ու իրավական պետություններին, բայց հաշվի առնելով ԼՂՀ-ում ընտրական ու քաղաքական գործընթացների կազմակերպումը, որոնք անցնում են առանց որևէ ցնցումների և արժանանում միջազգային դիտորդների բարձր գնահատականներին, պետք է նախապատվությունը տրվեր այն լիազորություններին, որոնք բացի գեղեցիկ ձևակերպված լինելուց, ԼՂՀ-ում կունենան նաև կիրառական նշանակություն:

⁹ Սահմանադրական իրավագիտակցության հիմքում ընկած է երկրի Սահմանադրությունը: Ի.Կրավեցի բնորոշմամբ՝ «սահմանադրական իրավագիտակցությունը իրավագիտակցության հատուկ տեսակ է, որում արտացոլվում են առանձին անձի, սոցիալական խմբի, ամբողջությամբ հասարակության պատկերացումներն ու զգացմունքները Սահմանադրության, իրավական կարգավորման մեջ նրա դերի, մարդու իրավունքների, կառավարման արդար և ժողովրդավարական եղանակի մասին» (Այս մասին տե՛ս Кравец И. Формирование российского конституционализм (проблемы теории и практики). М., 2002. էջ 328):

¹⁰ Հարությունյան Գ. Սահմանադրական նորմերի մեկնաբանման հայեցակարգային մոտեցումները Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում [Էլեկտրոնային տարբերակ]. – Մուտքի ռեժիմ – http://concourt.am/armenian/structure/president/articles/algiers2008_am.pdf - 09.11.2014.

է, սահմանադրական օրենսդիրը ԼՂՀ Գերագույն դատարանի սահմանադրական պալատին պետք է վերապահեր նման լիազորությամբ ևս և առավել քան համոզված ենք, որ նման հարցերով դիմումների քանակը համեմատաբար ավելի շատ կլինէր¹¹:

Հետաքրքրական է, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը Սահմանադրությամբ և օրենսդրությամբ բառացիորեն օժտված չէ Սահմանադրությունը մեկնաբանելու լիազորությամբ, սակայն մասնագետների կարծիքների¹² և դատական պրակտիկայի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իր որոշումներում հաճախ մեկնաբանում է Սահմանադրության և այլ իրավական ակտերի դրույթները: Համեմատության համար նշենք, որ Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրության 125 հոդվածի 5-րդ մասում ամրագրված է, որ «Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական դատարանը Ռուսաստանի Դաշնության Նախագահի, Դաշնության խորհրդի, Պետական դումայի, Ռուսաստանի Դաշնության կառավարության, Ռուսաստանի Դաշնության սուբյեկտների օրենսդիր իշխանության մարմինների հարցմամբ տալիս է Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրության մեկնաբանություն»¹³: Բնականաբար տվյալ դեպքում հարցադրումը վերաբերում է Սահմանադրության նորմերի վերացական մեկնաբանմանը:

Որպես ամփոփում կարելի է նշել, որ ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատության սահմանադրական և օրենսդրական կիսալուծում-

¹¹ Նման համոզման համար հիմք է հանդիսանում ԼՂՀ-ում ձևավորված ու գործող այն միտումը, ըստ որի՝ «Իրավական ակտերի մասին» ԼՂՀ օրենքի 88 հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված սուբյեկտները (հատկապես ԼՂՀ արդարադատության, ԼՂՀ ֆինանսների և էկոնոմիկայի, ԼՂՀ աշխատանքի և սոցիալական ապահովության նախարարությունները, ԼՂՀ ԿԱ հարկային պետական ծառայությունը, ԼՂՀ քաղաքացիական ծառայությունը և այլն) հաճախ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց դիմումների հիման վրա պարզաբանումներ են տալիս իրավական ակտի դրույթների վերաբերյալ, ինչը դիմողների իրավագիտակցության բարձրացման ևս մեկ լրացուցիչ խթան է: Պաշտոնական պարզաբանումները տե՛ս ԼՂՀ պաշտոնական տեղեկագրի և ԼՂՀ գերատեսչական նորմատիվ ակտերի տեղեկագրի համարներում:

¹² Հարությունյան Գ.«Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության մեկնաբանություններ»-ի 93-րդ հոդվածի մեկնաբանությունը: Ընդհ. խմբ. Գ.Հարությունյանի, Ա.Վաղարշյանի: «Իրավունք», 2010, էջ 914-925; Հարությունյան Գ. Սահմանադրական վերահսկողություն: Ուս. ձեռնարկ բուհերի համար. լրամշ. հրատ. / խմբ.՝ Վ.Հովհաննիսյան. Եր., Իրավունք, 2008. էջ 171; Մանասյան Ա. Սահմանադրական դատարանի որոշումների տեղը ՀՀ իրավական համակարգում և դրանց դերը Սահմանադրության կայունության ապահովման գործում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2013, էջ 117-144:

¹³ Конституция Российской Федерации, М., Проспект, 2010, էջ 28:

ները հեռանկարում պետք է վերափոխվեն այն գաղափարի կամ միտումի, որը ներհատուկ է տարածաշրջանային, զարգացած ու զարգացող և նույնիսկ հետխորհրդային տարածաշրջանի չճանաչված պետություններին: Այսինքն՝ հիմնավոր քայլեր կատարվեն առանձին կազմով գործող սահմանադրական ատյան կամ դատարան ստեղծելու ուղղությամբ, որի անհրաժեշտությունը պայմանավորված է, ինչպես բանաձևում է Գ. Հարությունյանը՝ «հասարակության սահմանադրականացման, մարդու սահմանադրական արդարադատության իրավունքի ապահովման, երկրում սահմանադրական ախտաբանություն անցկացնելու, վերափոխման մի շարք հիմնախնդիրներ լուծելու, նոր հազարամյակի սահմանադրական մշակույթ ձևավորելու հրամայականով»¹⁴: Այս տեսանկյունից ստեղծվելիք առանձին կազմով գործող սահմանադրական ատյանը կամ դատարանը կարող է նպաստել

- ինքնուրույն գործող մարմնի կողմից արհեստավարժ սահմանադրական արդարադատության իրականացմանը,
- սահմանադրական արժեքների բացահայտմանը, մեկնաբանմանը, իմաստավորմանը և հասարակության յուրաքանչյուր անդամի կենսակերպի մաս դարձնելուն,
- այլ երկրների սահմանադրական դատարանների հետ համագործակցության շնորհիվ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության որպես ինքնիշխան, ժողովրդավարական, իրավական և սոցիալական պետության ստեղծման օրինականության, ինչպես նաև պետականաշինության և հատկապես արդարադատության ոլորտներում ձեռքբերված նվաճումները միջազգային տարբեր գիտական միջոցառումներում ներկայացնելուն և ինչ-որ չափով ԼՂՀ միջազգային ճանաչմանը,
- սահմանադրական արդարադատության և սահմանադրական իրավունքի հիմնախնդիրներով զբաղվող մասնագետների համար գիտական հետազոտություն իրականացնելու համար անհրաժեշտ միջավայրի ստեղծմանը,
- նոր տիպի սահմանադրական մշակույթի ձևավորմանն ու սահմանադրական իրավագիտակցության բարձրացմանը:

Այս ճանապարհով ԼՂՀ-ում սահմանադրական արդարադատություն իրականացվելու դեպքում անպայմանորեն պետք է հաշվի առնվեն նաև

¹⁴ Арутюнян Г.Г. Конституционализм: уроки, вызовы, гарантии: сб. избр. публ. и выступлений на междунар. форумах, посвящ. дан. проблематике. – Киев.: Логос, 2011, էջ 159:

տվյալ ատյանի դատավորի համար սահմանվող այլ երկրների առաջավոր փորձը: Խնդիրը կայանում է նրանում, որ ԼՂՀ դատական օրենսգրքի 100-րդ հոդվածում տեղ գտած Գերագույն դատարանի դատավորին ներկայացվող պահանջները¹⁵ չեն կարող համապատասխանել այն չափանիշներին, որոնք առկա են, օրինակ, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասում: Համեմատության համար նշենք, որ «Ռուսաստանի Դաշնության սահմանադրական դատարանի մասին» դաշնային սահմանադրական օրենքի 8-րդ հոդվածը¹⁶ նույնպես սահմանում է նմանատիպ պահանջներ: Նման պահանջներ սահմանվելու դեպքում հնարավոր կլինի ԼՂՀ-ում բարձր որակավորում ունեցող ու արհեստավարժ մասնագետների միջոցով իրականացնել նոր որակի սահմանադրական արդարադատություն:

¹⁵ Այդ պահանջներն են՝ 1) Գերագույն դատարանի դատավոր կարող է լինել 35 տարին լրացած, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ընտրական իրավունք ունեցող, այլ պետության քաղաքացիություն չունեցող, բարձրագույն իրավաբանական կրթություն ունեցող, հայերենին տիրապետող, սույն օրենսգրքի 89-րդ հոդվածի առաջին մասի պահանջներին համապատասխանող այն քաղաքացին, որը իրավունքի ասպարեզում ունի առնվազն տասը տարվա աշխատանքային ստաժ կամ առնվազն հինգ տարի աշխատում է վերաբնիչ դատարանի դատավորի պաշտոնում և չունի կարգապահական տույժ՝ նկատողության կամ խիստ նկատողության ձևով, կամ վերջին 12 տարվա ընթացքում առնվազն ութ տարի աշխատել է որպես դատավոր: 2) Գերագույն դատարանի դատավոր նշանակելիս հաշվի են առնվում նաև Գերագույն դատարանի դատավորի թեկնածուի բարոյական հատկանիշները:

¹⁶ Հիշյալ հոդվածի համաձայն՝ «Ռուսաստանի Դաշնության Սահմանադրական դատարանի դատավոր կարող է նշանակվել նշանակման օրն առնվազն 40 տարին լրացած, անբասիր հեղինակությամբ Ռուսաստանի Դաշնության այն քաղաքացին, ով ունի բարձրագույն իրավաբանական կրթություն և իրավաբանական մասնագիտությամբ առնվազն 15 տարվա աշխատանքային ստաժ և օժտված է իրավունքի ոլորտում ճանաչված բարձր որակավորմամբ» Федеральный конституционный закон от 21.07.1994 N 1-ФКЗ "О Конституционном Суде Российской Федерации" (с изм. и доп.) // Собрание законодательства РФ, 25.07.1994, N 13.:

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 23-ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԿԻ
ՄԻՋԵՎ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ»
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կրթության եւ գիտության նախարարի տեղակալ Կ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2014 թվականի մայիսի 23-ին Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկի միջեւ ստորագրված «Կրթության բարելավման ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 1(75)2015

յանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի 2014 թվականի օգոստոսի 26-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Լսելով սույն գործով զեկուցողի զեկույցը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունները, հետազոտելով վարկային համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկի միջեւ «Կրթության բարելավման ծրագիր» վարկային համաձայնագիրն (Վարկային համաձայնագիր) ստորագրվել է 2014 թվականի մայիսի 23-ին:

2. Վարկային համաձայնագրով սահմանված կարգով Վերակառուցման եւ զարգացման միջազգային բանկը (Բանկ) Հայաստանի Հանրապետությանը (Վարկառու) տրամադրում է տասնհինգ միլիոն (15.000.000) ԱՄՆ դոլարին համարժեք գումար Վարկային համաձայնագրով նախատեսված ծրագրի (Ծրագիր) ֆինանսավորմանն օժանդակելու նպատակով: Փակման ամսաթիվն է 2019 թվականի սեպտեմբերի 30-ը:

Ծրագրի նպատակներն են՝ բարելավել Վարկառուի տարրական դպրոց ընդունվող երեխաների պատրաստվածությունը դպրոցին, բարելավել ֆիզիկական պայմանները եւ կրթական ռեսուրսների մատչելիությունը Վարկառուի ավագ դպրոցներում, աջակցել կրթության բարելավված որակին եւ համապատասխանությանը Վարկառուի բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում:

Ծրագիրը կազմված է հետևյալ բաղադրիչներից.

- հանրակրթության որակի բարձրացում.
- բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների Նորարարությունների մրցակցային հիմնադրամի լիարժեք գործունեության ծավալում.
- Ծրագրի կառավարում, մշտադիտարկում եւ գնահատում:

Վարկային համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու վերջնաժամկետը Վարկային համաձայնագրի ամսաթվին հաջորդող հարյուրքսաներորդ (120) օրն է:

3. Վարկային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունը, մասնավորապես, ստանձնում է հետևյալ պարտավորությունները.

- ա) վճարել կանխավճար վարկի գումարի մեկ տոկոսի մեկ քառորդի (0.25 տոկոս) չափով.
- բ) կիսամյակային մուծումներով, յուրաքանչյուր տարվա մարտի 15-ին եւ սեպտեմբերի 15-ին՝ սկսած 2024 թվականի մարտի 15-ից մինչեւ

2038 թվականի մարտի 15-ը մարել վարկի հիմնական գումարը 3.33 տոկոսի չափով, իսկ 2038 թվականի սեպտեմբերի 15-ին՝ 3.43 տոկոսի չափով.

- զ) Վարկային համաձայնագրով սահմանված կարգով Ծրագրի իրականացման ամբողջ ընթացքում պահպանել Կրթական ծրագրերի կենտրոնը՝ Ծրագրի պատշաճ եւ արդյունավետ իրականացումն ապահովելու նպատակով.
- ը) Բանկի կողմից ընդունելի տեխնիկական առաջադրանքներին համապատասխան մշակել եւ Բանկին ներկայացնել Ծրագրի իրականացմանն առաջարկվող ձեռնարկ.
- ե) ապահովել Ծրագրի իրականացումը՝ հակակոռուպցիոն ուղեցույցների դրույթների համաձայն.
- զ) իրականացնել Ծրագրի առաջընթացի մշտադիտարկում ու գնահատում, պատրաստել Ծրագրի մասին հաշվետվություններ՝ Վարկային համաձայնագրով սահմանված կարգով եւ ժամկետներում.
- է) ապահովել ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտ՝ Վարկային համաձայնագրով սահմանված կարգով:

4. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Վարկային համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստանձնվող պարտավորությունները, մասնավորապես, վերաբերելի են Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի եւ կառավարության՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ եւ օրենքներով նախատեսված լիազորություններին:

Սահմանադրական դատարանն ինչպես իր որոշումներում, այնպես էլ իր որոշումների կատարման վիճակի վերաբերյալ տարեկան հաղորդումներում բազմիցս անդրադարձել է վարկային (փոխառության) միջոցներով ֆինանսավորվող ծրագրային միջոցների նպատակային օգտագործման, դրանց նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողության անհրաժեշտության հիմնախնդիրներին: Սույն գործով քննության առարկա Վարկային համաձայնագիրը եւս պահանջում է լուրջ վերահսկողություն վարկային միջոցների օգտագործման եւ Ծրագրի իրականացման ու կառավարման առումով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած միջազգային պարտավորությունների պատշաճ կատարումն ապահովելու համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական

դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2014 թվականի մայիսի 23-ին Հայաստանի Հանրապետության Էլ Կերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկի միջև ստորագրված՝ «Կրթության բարելավման ծրագիր» վարկային համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՄԴՈ-1161

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՄԻ 23-ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻԶԵՎ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵԼԱՎՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ»
ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

4 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ.Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կրթության եւ գիտության նախարարի տեղակալ Կ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում բանավոր ընթացակարգով քննեց «2014 թվականի մայիսի 23-ին Հայաստանի Հանրապետության եւ Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջեւ ստորագրված՝ «Կրթության բարելավման

ծրագիր» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 26.08.2014թ.:

Լսելով սույն գործով զեկուցողի զեկույցը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը, ինչպես նաև գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության եւ Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջեւ «Կրթության բարելավման ծրագիր» ֆինանսավորման համաձայնագիրն ստորագրվել է 2014թ. մայիսի 23-ին:

Համաձայնագրի նպատակն է՝ Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրել 9,800,000 Հատուկ փոխառության իրավունքներին (SDR) համարժեք գումարի չափով վարկ՝ Կրթության բարելավման ծրագրի նպատակներն իրականացնելու համար, մասնավորապես՝ Հայաստանի Հանրապետության տարրական դպրոց ընդունվող երեխաների պատրաստվածությունը դպրոցին բարելավելու, ՀՀ ավագ դպրոցներում ֆիզիկական պայմանները եւ կրթական ռեսուրսների մատչելիությունը բարելավելու եւ ՀՀ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կրթության բարելավված որակին եւ համապատասխանությանն աջակցելու համար:

Համաձայնագիրն ունի երեք Առդիր՝ Առդիր 1. «Ծրագրի նկարագրությունը», Առդիր 2. «Ծրագրի կատարումը», Առդիր 3. «Մարման ժամանակացույցը» եւ Հավելված, ինչպես նաև թվով 2 Լրացուցիչ նամակ:

Կրթության բարելավման ծրագիրը կազմված է հետևյալ բաղադրիչներից՝ Մաս Ա. «Հանրակրթության որակի բարձրացում», Մաս Բ. «Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների Նորարարությունների մրցակցային հիմնադրամի (ՆՄՀ) լիարժեք գործունեության ծավալում», Մաս Գ. «Ծրագրի կառավարումը, մոնիթորինգը եւ գնահատումը»:

2. Համաձայնագրով Միջազգային զարգացման ընկերակցությունը Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրում է 9,800,000 Հատուկ փոխառության իրավունքներին համարժեք գումարի չափով վարկ, որը կազմում է 15 մլն ԱՄՆ դոլար: Վարկի մարման ժամկետը 25 տարի է, որից արտոնյալ ժամկետը՝ 5 տարի, տոկոսադրույքը կազմում է 1.25%, ծառայության վճարը՝ 0.75%, պարտավճարը՝ առավելագույնը 0.5%: Վարկի սպասարկման գծով վճարումները կատարվում են կիսամյակային կտրվածքով՝ յուրաքանչյուր տարվա մարտի 15-ին եւ սեպտեմբերի 15-ին,

մայր գումարի մարման եղանակը նախատեսված է հավասարաչափ կիսամյակային վճարումներով՝ կապակցված վարկի ողջ գումարի հետ:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- կիսամյակային մուծումներով, յուրաքանչյուր տարվա մարտի 15-ին եւ սեպտեմբերի 15-ին վճարել պարտավճար Ֆինանսավորման չմասհանված մնացորդի դիմաց առավելագույնը տարեկան մեկ տոկոսի կեսին (1%-ի 1/2) հավասար չափով,
- կիսամյակային մուծումներով, յուրաքանչյուր տարվա մարտի 15-ին եւ սեպտեմբերի 15-ին վճարել Վարկի մասհանված մնացորդի դիմաց սպասարկման վճար՝ տարեկան մեկ տոկոսի երեք քառորդին (1%-ի 3/4) հավասար չափով, Վարկի մասհանված մնացորդի դիմաց՝ տարեկան մեկ եւ մեկ քառորդ (1.25%) տոկոսի չափով,
- կիսամյակային մուծումներով, յուրաքանչյուր տարվա մարտի 15-ին եւ սեպտեմբերի 15-ին՝ սկսած 2019 թվականի մարտի 15-ից մինչեւ 2028 թվականի սեպտեմբերի 15-ը մարել Վարկի հիմնական գումարը 1.65%-ի չափով, իսկ 2029 թվականի մարտի 15-ից մինչեւ 2038 թվականի սեպտեմբերի 15-ը՝ 3.35%-ի չափով,
- Ծրագրի պատշաճ եւ արդյունավետ իրականացումն ապահովելու նպատակով՝ Ծրագրի իրականացման ամբողջ ընթացքում, պահպանել Կրթական ծրագրերի կենտրոնը որպես ԿԳՆ կազմում Ծրագրի իրականացման գրասենյակ (ՕԻԳ)՝ Ընկերակցության պահանջները բավարարող լիազորություններով, կադրային համալրմամբ եւ այլ ռեսուրսներով,
- ապահովել Ծրագրի իրականացումը՝ Հակակոռուպցիոն ուղեցույցների դրույթների համաձայն,
- պահպանել կամ ապահովել ֆինանսավորման կառավարման համակարգի պահպանումը՝ Ընդհանուր պայմանների 4.09 բաժնի պահանջների համաձայն եւ այլն:

4. «Կրթության բարելավման ծրագիր» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9-րդ եւ 48-րդ հոդվածներին եւ բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64

էւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2014 թվականի մայիսի 23-ին Հայաստանի Հանրապետության էւ Միջազգային զարգացման ընկերակցության միջէւ ստորագրված «Կրթության բարելավման ծրագիր» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է էւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

4 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՍԴՈ-1162

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԳԱՅԱՆԵ ԱՇՈՒՂՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 426²-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 4-ՐԴ ԵՆԹԱԿԵՏԻ ԵՎ 426⁴-ՐԴ ՀՈՂՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

16 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝
դիմող՝ քաղաքացի Գ. Աշուրյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավա-բանական վարչության խորհրդատու Ս. Թեւանյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Գայանե

Աշուղյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետի եւ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Գ. Աշուղյանի՝ 2014 թվականի ապրիլի 4-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաեւ հետազոտելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի հուլիսի 1-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 12-ից:

Դիմողի կողմից վիճարկվող՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածում կատարվել են մի շարք լրացումներ եւ փոփոխություններ (28.11.07 ՀՕ-270-Ն, 26.12.08 ՀՕ-237-Ն, 20.05.10 ՀՕ-96-Ն), որոնցից վերջինը՝ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-96-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2010 թվականի մայիսի 20-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2010 թվականի հունիսի 14-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի հուլիսի 3-ից: Իսկ դիմողի կողմից վիճարկվող մյուս՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426⁴-րդ հոդվածում կատարվել են մի շարք լրացումներ եւ փոփոխություններ (28.11.07 ՀՕ-270-Ն, 26.12.08 ՀՕ-237-Ն, 20.05.10 ՀՕ-96-Ն, 26.10.11 ՀՕ-270-Ն, 21.06.14 ՀՕ-87-Ն), որոնցից վերջինը՝ «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում լրացում կատարելու մասին» ՀՕ-87-Ն օրենքով, որը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2014 թվականի հունիսի 21-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2014 թվականի հուլիսի 17-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2014 թվականի օգոստոսի 2-ից:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող՝ «Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնելու իրավունք ունեցող անձինք» վերտառությամբ 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետը սահմանում է.

«Նոր երեւան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնելու իրավունք ունեն՝

...

4) Հայաստանի Հանրապետության գլխավոր դատախազը եւ նրա տեղակալները»:

Իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի՝ սույն գործով վիճարկվող՝ «Գործերի վերանայման հիմքերն ու ժամկետները նոր հանգամանքների հետեւանքով» վերտառությամբ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասը սահմանում է.

«3. Նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու համար բողոք կարող է բերվել 3 ամսվա ընթացքում այն պահից, երբ բողոք բերող անձն իմացել է կամ կարող էր իմանալ դրանց ի հայտ գալու մասին»:

2. Գործի դատավարական նախապատմությունը հանգում է հետեւյալին. Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ «Աշուղյանն ընդդեմ Հայաստանի» (գործի համարը՝ 33268/03) գործով 17.07.2008թ. վճիռն օրինական ուժի մեջ է մտել 01.12.2008թ. եւ 13.10.2010թ. հրապարակվել է ՀՀ պաշտոնական տեղեկագրի թիվ 50(784) համարում: Գայանե Աշուղյանը 11.01.2011թ. Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 07.04.2003թ. եւ 09.04.2003թ. «Վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշումները նոր հանգամանքի հիմքով վերանայելու պահանջով դատարան դիմելու պահանջի մասին դիմում է ներկայացրել ՀՀ գլխավոր դատախազին: Ի պատասխան նշված դիմումի՝ ՀՀ գլխավոր դատախազությունից ստացվել է 21.02.2011թ. թիվ 15-16-11 գրությունը: Դիմողի ներկայացուցիչները 07.03.2011թ. բողոք են ներկայացրել Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարան՝ խնդրելով դատարանին, ի թիվս այլնի, պարտավորեցնել ՀՀ գլխավոր դատախազին դիմել ՀՀ քրեական վերաքննիչ դատարան՝ Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 07.04.2003թ. եւ 09.04.2003թ. «Վարչական տույժ նշանակելու մասին» որոշումների վերանայման վարույթ հարուցելու պահանջով: Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանն իր՝ 07.04.2011թ. որոշմամբ բողոքը մերժել է, գտնելով, որ. «... Գ. Աշուղյանի իրավունքներն ու ազատությունները ՀՀ գլխավոր դատախազի եւ դատախազության կողմից չեն խախտվել» եւ «... դիմողը ... լիարժեք հնարավորություն ու ժամանակ ունենալով պաշտպանելու իր իրավունքները: Սակայն ,..., ՄԻԵԴ-ի վճիռը ստանալուց հետո օրենքով սահմանված ժամկետում վերջինս դատարան չի դիմել, չի օգտվել իր իրավունքներից, իսկ բողոքարկման բաց թողած ժամկետը հարգելի համարելու հարցը սույն քննարկման արդյունքում լուծվել չի կարող: Նման պահանջ չի ներկայացվել»: Դատարանը նշել է նաեւ, որ. «ՀՀ քրեական դատա-

վարության օրենսգրքի 491 գլուխը ... նոր հանգամանքներով ՀՀ գլխավոր դատախազի վրա դատական ակտը բողոքարկելու պարտականություն չի դրել: ... իսկ այլ պաշտոնատար անձ, այդ թվում գլխավոր դատախազը նրա փոխարեն, նրա իրավունքների պաշտպանության լիազորությամբ օժտված չէ եւ նման պարտականություն օրենսդիրը նրա վրա չի դրել» եւ որպես նշվածի եզրահանգում՝ դատարանը գտել է. « ... նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնելը ՀՀ գլխավոր դատախազի եւ նրա տեղակալների հայեցողական իրավունքն է՝ ոչ թե պարտականությունը»:

Նշված որոշման դեմ դիմողի ներկայացուցիչները 22.04.2011թ. ներկայացրել են վերաքննիչ բողոք, իսկ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 28.04.2011թ. ԵԿԴ/0025/11/11 որոշմամբ վերաքննիչ բողոքը թողել է առանց քննության՝ ժամկետանց լինելու պատճառով: Նշված որոշման դեմ դիմողի ներկայացուցիչները ներկայացրել են վճռաբեկ բողոք, որը վճռաբեկ դատարանի՝ 24.05.2011թ. ԵԿԴ/0025/11/11 որոշմամբ վերադարձվել է: Դիմողի ներկայացուցիչները Երևան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի վերը նշված որոշման դեմ ներկայացրել են վերաքննիչ բողոք: ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 08.07.2011թ. ԵԿԴ/0033/15/11 որոշմամբ մերժել է վերաքննիչ բողոքը: Նշված որոշման դեմ դիմողի ներկայացուցիչները ներկայացրել են վճռաբեկ բողոք, որը վճռաբեկ դատարանի 22.08.2011թ. ԵԿԴ/0033/15/11 որոշմամբ վերադարձվել է:

Վիճարկելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 379-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի եւ 380-րդ հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի սահմանադրականությունը՝ Գայանե Աշուրյանը դիմում է ներկայացրել ՀՀ սահմանադրական դատարան, որի արդյունքում ՀՀ սահմանադրական դատարանը 2012թ. հոկտեմբերի 16-ին կայացրել է ՄԴՈ-1052 որոշումը: 14.01.2013թ. դիմողի ներկայացուցիչները, մատնանշելով ՀՀ սահմանադրական դատարանի հիշյալ որոշումը՝ որպես նոր հանգամանք, ներկայացրել են վճռաբեկ բողոք: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 18.04.2013թ. որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը բավարարվել է, որոշվել է վերանայել նույն դատարանի 24.05.2011թ. եւ 22.08.2011թ. որոշումները, բեկանել ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 28.04.2011թ., ինչպես նաեւ 08.07.2011թ. որոշումները եւ գործն ուղարկել նոր քննության:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն իր՝ 16.07.2013թ. գործ թիվ ԵԿԴ/0025/11/12 ԵԿԴ/0033/15/11 որոշմամբ մերժել է 22.04.2011թ. վերաքննիչ բողոքը՝ օրինական ուժի մեջ թողնելով Երևան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի 07.04.2011թ. որոշումը՝ վերահաստատելով այն դիրքորոշումը, որ « ... նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու

բողոք ներկայացնելը ՀՀ գլխավոր դատախազի եւ նրա տեղակալների հայեցողական իրավունքն է՝ ոչ թե պարտականությունը»:

Գայանե Աշուղյանի անունից ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 16.07.2013թ. թիվ ԵԿԴ/0025/11/12 ԵԿԴ/0033/15/11 որոշման դեմ վճռաբեկ բողոք է ներկայացվել, իսկ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 03.10.2013թ. ընդունել է «Վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու մասին» որոշում:

3. Դիմողը, վկայակոչելով ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ, 18-րդ, 19-րդ եւ 103-րդ հոդվածները, գտնում է, որ անհատական դիմումով վիճարկվող դրույթները ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչելու կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից կոնվենցիոն իրավունքի խախտման փաստը ճանաչելու դեպքում անձանց՝ իրենց խախտված իրավունքները վերականգնելու՝ ՀՀ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքն ապահովելու նպատակով «...դատավարական օրենքներով պետք է երաշխավորվեն դատական ակտերի վերանայման ընթացակարգեր, այդ ընթացակարգերը պետք է իրական եւ կոնկրետ մարդկանց համար շոշափելի եւ օգտակար արդյունքներ տան», այլապես տեսական եւ ոչ իրական կլինեն անձի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան դիմելու՝ ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ եւ 18-րդ հոդվածներով երաշխավորված իրավունքները:

Դիմողը կարծում է, որ «... անձին պետք է դատավարական օրենքով տրամադրել կրկին դատարան դիմելու իրավունք՝ առանց ժամկետային սահմանափակման կամ դատախազին օժտել նման դիմումով դատարան դիմելու ոչ թե հայեցողական, այլ պոզիտիվ պարտականությամբ: Հակառակը պնդելը կնշանակի, որ պետությունը, տեղյակ լինելով քաղաքացու իրավունքներին ոչ իրավաչափ միջամտած լինելու, քրեական հետապնդում իրականացրած եւ դատապարտած լինելու եւ այդ հիմքով դատարանի իրավունքի մասին, բանեցնելով իր հայեցողությունը՝ ցուցաբերում է անգործություն»:

Վերլուծելով վիճարկվող նորմը՝ դիմողը եկել է այն եզրահանգման, որ դատախազի համար իրավախախտումից տուժողի իրավունքները վերականգնելու հայեցողական լիազորություն սահմանելը հանգեցնում է անձի՝ ՀՀ սահմանադրական դատարան կամ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան դիմելու իրավունքի խախտման եւ այդ իրավունքը ապահովելու՝ պետության պոզիտիվ պարտականությունը սահմանող սահմանադրական դրույթների խախտման:

Վերոնշյալի վերլուծության արդյունքում դիմողը համոզմունք է հայտնում, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետը եւ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասը հակասում են ՀՀ

Սահմանադրության 3, 18, 19, 20, 21, 22, 101 եւ 103-րդ հոդվածներին:

4. Պատասխանող կողմը, առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ օրենսդրությամբ ներպետական դատական ատյաններում գործի վերանայման միջոցներ ձեռնարկելու համար որոշակի ժամկետի սահմանումը լիովին արդարացված է: Սա, ըստ պատասխանողի, նպատակ է հետապնդում անձի մոտ ձեւավորելու իր իրավունքների պաշտպանության նկատմամբ հետեւողական եւ պատասխանատու վերաբերմունք: Բացի դրանից, պատասխանող կողմը կարծում է, որ իրավունքների դատական պաշտպանության վերաբերյալ սահմանադրական սկզբունքի ապահովումը չի ենթադրում ընդհանրապես դատավարական ժամկետների բացառում եւ ժամանակի ու տարածության մեջ իրավունքների պաշտպանության բացարձակ հնարավորության ապահովում:

Անդրադառնալով ՀՀ գլխավոր դատախազի եւ նրա տեղակալների համար նոր կամ նոր երեւան եկած հանգամանքների հիմքով գործի վերանայման համար դատարան դիմելու հայեցողական լիազորություն նախատեսելու հանգամանքին՝ պատասխանողը գտնում է, որ նման կարգավորումն «արդարացված է այնքանով, որքանով նման կառուցակարգի առկայությունը խախտված իրավունքների վերականգնման ոչ թե հիմնական միջոցն է, այլ հավելյալ երաշխիք այն դեպքերի համար, երբ անձը ինքնուրույն չի իրականացնում խախտված իրավունքների վերականգնմանն ուղղված գործողություններ»:

Ամփոփելով իր դիրքորոշումները վիճարկվող դրույթների վերաբերյալ՝ պատասխանող կողմը հանգում է այն եզրակացության, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետը եւ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում են ՀՀ Սահմանադրությանը:

5. Սույն գործում առկա փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դիմողի՝ քաղաքացի Գ. Աշուրյանի կողմից սույն գործով սահմանադրական դատարան ներկայացված՝ Երեւան քաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 07.04.2011թ., ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի՝ 16.07.2013թ. եւ ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ 03.10.2013թ. որոշումներում վիճարկվող՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետի եւ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կարգավորումները նրա նկատմամբ չեն կիրառվել, չնայած դրանցում անդրադարձ է կատարվել հիշյալ չկիրառված կարգավորումների իրավական բովանդակությանը:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի համաձայն՝ սահմանադրական դատարան կարող է դիմել «յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել

են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները եւ վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը»:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետն իր կոնկրետացումն է ստացել «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասում, որը նշված սահմանադրական դրույթին եւ դրա հիմքում ընկած կոնկրետ սահմանադրական վերահսկողության տրամաբանությունը համահունչ՝ սահմանել է ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դիմումների ընդունելիության պայմանները, այդ թվում օրենքի դրույթի՝ դիմողի նկատմամբ կիրառված լինելու պայմանը:

ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69-րդ հոդվածի 1-ին մասի իմաստով «օրենքի դրույթի կիրառում» հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը սահմանադրական դատարանը բացահայտել է իր 2008 թվականի ապրիլի 4-ի ՍԴՈ-747 որոշման մեջ, մասնավորապես արտահայտելով հետեւյալ իրավական դիրքորոշումը. «... ՀՀ Սահմանադրության 101-րդ հոդվածի 6-րդ մասի՝ «...իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի...», ինչպես նաեւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 2-րդ մասում պարունակվող «...եւ չի կիրառվել» բառակապակցություններում «կիրառում» հասկացությունը չի վերաբերում դատական ակտերում օրենքի այս կամ այն դրույթի ցանկացած վկայակոչման: Միայն այն պարագայում դա կարող է դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում», երբ անձի համար այն առաջացնում է իրավական հետեւանքներ: Բոլոր այն դեպքերում, երբ վկայակոչումն ունի ծանուցողական բնույթ կամ դրա միջոցով դատավարության կողմի ուշադրությունն է հրավիրվում իր գործողությունների օրինականության վրա, հարցի սահմանադրականության բարձրացման տեսանկյունից չի կարող դիտարկվել որպես օրենքի դրույթի «կիրառում»:

Սահմանադրական դատարանն իր՝ 17.03.2009թ. ՍԴԱՈ-21 աշխատակարգային որոշմամբ արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, ըստ որի՝ «... «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 69 հոդվածի 1-ին մասում նշված որեւէ պայմանի բացակայության դեպքում անհատական դիմում ներկայացրած ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձը սահմանադրական դատարան դիմելու համար իրավասու սուբյեկտ չէ»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 60-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ «Սահմանադրական դատարանը կարճում է գործի վարույթը՝ գործի քննության ցանկացած փուլում, եթե բացահայտվել են սույն օրենքի 32-րդ հոդվածով նախատեսված՝ գործի քննությունը մերժելու հիմքեր»:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը վերահաստատելով ՍԴՈ-751,

ՄԴՈ-758, ՄԴՈ-767, ՄԴՈ-833, ՄԴՈ-935, ՄԴՈ-984, ՄԴՈ-1049, ՄԴՈ-1089 եւ ՄԴՈ-1114 որոշումներում արտահայտած իրավական դիրքորոշումները նոր հանգամանքներով պայմանավորված դատական ակտը վերանայելու ինստիտուտի վերաբերյալ, միաժամանակ անհրաժեշտ է համարում փաստել, որ դիմողը կարող էր եւ ներկայումս նույնպես կարող է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով նոր հանգամանքներով դատական ակտը վերանայելու բողոք ներկայացնել դատարան՝ ներկայացնելով բաց թողնված եռամսյա ժամկետը վերականգնելու մասին միջնորդություն:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 32, 60, 63, 64 եւ 69-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց Ի Ց**.

1. «Քաղաքացի Գայանե Աշուղյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 426²-րդ հոդվածի 4-րդ ենթակետի եւ 426⁴-րդ հոդվածի 3-րդ մասի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը կարճել:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

16 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՄԴՈ-1163

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**1951 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 31-ԻՆ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ՄԱՍՆԱՎՈՐ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱԱԳԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ
ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

16 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարի տեղակալ Ա. Գեղամյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «1951 թվականի հոկտեմբերի 31-ին ընդունված՝ Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածողովի կանոնադրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանա-

դրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2014 թվականի հունիսի 18-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով կանոնադրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդվի կանոնադրությունն (այսուհետ՝ Կանոնադրություն) ընդունվել է Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդվի (այսուհետ՝ Հաագայի խորհրդածոդվ) յոթերորդ նստաշրջանում՝ 1951 թվականի հոկտեմբերի 31-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1955 թվականի հուլիսի 15-ին:

Կանոնադրության փոփոխություններն ընդունվել են Հաագայի խորհրդածոդվի քսաներորդ նստաշրջանում՝ 2005 թվականի հունիսի 30-ին եւ ուժի մեջ են մտել 2007 թվականի հունվարի 1-ին:

2. Ըստ Կանոնադրության 1-ին հոդվածի՝ Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդվի նպատակն է աշխատել միջազգային մասնավոր իրավունքի նորմերի շարունակական միասնականացման ուղղությամբ:

3. Կանոնադրության 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդվի անդամներն այն պետություններն են, որոնք արդեն մասնակցել են Խորհրդածոդվի մեկ կամ մի քանի նիստերի, եւ որոնք ընդունել են սույն Կանոնադրությունը: Նոր անդամ պետության ընդունման հարցը որոշվում է անդամ պետությունների կառավարությունների կողմից, նրանցից մեկի կամ մի քանիսի առաջարկով, ձայների մեծամասնությամբ, առաջարկը ներկայացնելուց հետո 6 ամսվա ընթացքում: Ընդունումն ուժի մեջ է մտնում անդամ պետության կողմից Կանոնադրությունն ընդունելուց հետո:

Կանոնադրության 3-րդ հոդվածով նախատեսվում է, որ Հաագայի խորհրդածոդվի անդամ պետությունները ձայների մեծամասնությամբ որպես Խորհրդածոդվի անդամ կարող են ընդունել Տնտեսական ինտեգրման տարածաշրջանային ցանկացած կազմակերպության, որը գործում է իր անդամ պետությունների կողմից իրեն փոխանցված իրավասությունների շրջանակներում:

4. Կանոնադրության 4-րդ եւ 6-րդ հոդվածներին համապատասխան՝

Հաագայի խորհրդաժողովի ղեկավարումն իրականացնում է բոլոր անդամներից կազմված Ընդհանուր հարցերի եւ քաղաքականության խորհուրդը (այսուհետ՝ Խորհուրդ): Խորհուրդն այդ ղեկավարումն ապահովում է Մշտական բյուրոյի միջոցով:

Ընդհանուր հարցերի եւ քաղաքականության խորհրդի ղեկավարման ներքո Մշտական բյուրոն պատասխանատու է Հաագայի խորհրդաժողովի նիստերի եւ Խորհրդի ու ցանկացած Հատուկ հանձնաժողովի հանդիպումների նախապատրաստման եւ կազմակերպման, նիստերի եւ վերոնշյալ հանդիպումների քարտուղարության իրականացման եւ քարտուղարության աշխատանքների հետ կապված բոլոր հարցերի կարգավորման համար:

5. Կանոնադրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- նշանակել ազգային մարմին Հաագայի խորհրդաժողովի անդամների եւ Մշտական բյուրոյի միջեւ հաղորդակցությունը դյուրացնելու նպատակով (հոդվ. 7),
- մասնակցել Հաագայում գտնվող իր դիվանագիտական ներկայացուցչության միջոցով Խորհրդաժողովի բյուջեի ծախսերի բաշխմանը (հոդվ. 10),
- վճարել Հաագայի խորհրդաժողովի բյուջեի ծախսերի իր մասնաբաժինը (հոդվ. 9),
- վճարել Հաագայի խորհրդաժողովի կողմից որոշված՝ Հայաստանի Հանրապետության հետ բանակցված, իր անդամակցությունից բխող լրացուցիչ վարչական ծախսերը (հոդվ. 9):

Կանոնադրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունների շրջանակում, մասնավորապես, Հաագայի խորհրդաժողովի, ինչպես նաեւ Ընդհանուր հարցերի եւ քաղաքականության խորհրդի եւ հատուկ հանձնաժողովների նիստերին մասնակցող պատվիրակությունների գործուղման ծախսերի (հոդվ. հոդվ. 9 եւ 11) վճարման մասով, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 24-րդ հոդվածի 4-րդ մասի երրորդ պարբերության համաձայն՝ գործուղումների, միջազգային կազմակերպությունների պատվիրակությունների ընդունելության, բնակարանների եւ այլ գույքի վարձակալության ծախսերը չեն համարվում որպես ֆինանսական պարտավորություններ:

6. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդաժողովը՝ հանդիսանալով որպես մշտական գործող միջկառավարական կազմակերպություն, կարելուք դեր է ապահովում միջազգային հանրային իրավունքի կողմի-

Ֆիկացման ու միասնական կիրառման գործում եւ նպաստում միջազգային մասնավոր իրավունքի ընդհանուր նորմերի զարգացմանն ու իրականացմանը, մասնավոր իրավունքի տարբեր համակարգերի միջեւ հարաբերությունների համակարգմանը:

Հայաստանի Հանրապետությունը՝ դեռեւս չանդամակցելով Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդովի այս կազմակերպությանը եւ միաժամանակ օգտվելով վերջինիս կողմից ընդունված կոնվենցիաներին ինքնուրույն միանալու իրավասությունից, վերջին տարիների ընթացքում միացել է այս կազմակերպության մի շարք կոնվենցիաների, այդ թվում՝ Քաղաքացիական դատավարության մասին (Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 1997 թվականի հունվարի 29-ից), Կտակային հանձնարարությունների ձեւին վերաբերող իրավունքների հակասությունների (Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի հունիսի 1-ից), Երեխաների պաշտպանության եւ օտարերկրյա որդեգրման բնագավառում համագործակցության մասին (Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի հունիսի 1-ից), Երեխայի միջազգային առեւանգման քաղաքացիական մոտեցումների մասին (Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 2007 թվականի հունիսի 1-ից), Օտարերկրյա պաշտոնական փաստաթղթերի օրինականացման պահանջը չեղյալ հայտարարելու մասին (Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ է մտել 1994 թվականի օգոստոսի 14-ից) եւ այլն:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ Միջազգային մասնավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածոդովի կանոնադրությանը միանալը, հետեւաբար, այդ կազմակերպությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը հնարավորություն կապահովի մասնակցել այդ կազմակերպության եւ նրա մարմինների գործունեությանը, միջազգային մասնավոր իրավունքի բնագավառում կազմակերպության մյուս անդամ պետությունների հետ համագործակցությանը, ինչպես նաեւ միջազգային մասնավոր իրավունքի այլ ակտերին ներպետական օրենսդրության համապատասխանեցմանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 1951 թվականի հոկտեմբերի 31-ին ընդունված՝ Միջազգային մաս-

նավոր իրավունքի մասին Հաագայի խորհրդածողովի կանոնադրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

16 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՄԴՈ-1164

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2014 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 10-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԵՎ
ԵԿԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ԵՎ ԳՈՒՅՔԻ ԿՐԿՆԱԿԻ ՀԱՐԿՈՒՄԸ ԲԱՑԱՌԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

16 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Ա. Խաչատրյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսների նախարարի տեղակալ Ս. Կարայանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի առաջին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածներին,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2014 թվականի մարտի 10-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Սերբիայի Հանրապետության կառավարության

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 1(75)2015
37

րության միջև եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու մասին կոնվենցիայում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 2014 թվականի հունիսի 25-ին սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով կոնվենցիան եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Սերբիայի Հանրապետության կառավարության միջև եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու մասին կոնվենցիան (այսուհետ՝ Կոնվենցիա) ստորագրվել է 2014 թվականի մարտի 10-ին՝ Երեւանում: Կոնվենցիայի նպատակը՝ եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու եւ հարկումից խուսափելը կանխելու հետ կապված հարաբերությունների կարգավորումն է եւ դրանով պայմանավորված՝ միջազգային առևտրի ու ներդրումների վրա եկամտային եւ գույքային հարկերի հետ կապված խոչընդոտների բացասական ազդեցության նվազեցումը, ինչպես նաեւ կանխատեսելի եւ կայուն հարկային դաշտի ստեղծումը:

2. Կոնվենցիայով սահմանվում են պայմանավորվող պետությունների ռեզիդենտ հանդիսացող անձանց՝ հարկման ենթակա գույքը եւ եկամուտների տեսակները, որոնց կապակցությամբ էլ պայմանավորվող պետությունները ձեռք են բերում համապատասխան իրավունքներ եւ պարտականություններ: Կոնվենցիայի համաձայն՝ պայմանավորվող կողմը պարտավորություն է ստանձնում ձեռնպահ մնալ պայմանավորվող կողմերից մեկի կամ երկուսի ռեզիդենտ հանդիսացող անձանց ստացած այն եկամուտը հարկելուց, որի հարկման իրավունքը Կոնվենցիայով վերապահված է մյուս պայմանավորվող կողմին, եւ՝ ընդհակառակը:

Կոնվենցիան կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանված շահութահարկի, եկամտահարկի եւ գույքահարկի նկատմամբ, իսկ Սերբիայի Հանրապետությունում՝ կորպորատիվ շահութահարկի, ֆիզիկական անձանց եկամտահարկի եւ գույքահարկի նկատմամբ:

3. Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետությունը, փոխադարձության հիման վրա, ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները.

- Կոնվենցիան կիրառել նաեւ այն հարկերի նկատմամբ, որոնք կսահ-

մանվեն Կոնվենցիան ստորագրելուց հետո՝ ի լրումն գործող հարկերի կամ դրանց փոխարեն, եւ որոնք նմանատիպ կլինեն սույն Կոնվենցիայով նախատեսված հարկերին.

- Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից Հայաստանում իրականացված ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված եկամուտները հարկել միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան գործունեությունն իրականացվել է Հայաստանում գտնվող մշտական հաստատության (ավելի, քան 12 ամիս գործունեություն ծավալող) միջոցով եւ համապատասխան շահույթը վերագրվել է համապատասխան հաստատությանը.

- ձեռնպահ մնալ միջազգային փոխադրումներում Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից նավերի, օդանավերի եւ ավտոճանապարհային փոխադրամիջոցների շահագործումից ստացված շահույթը հարկելուց.

- Հայաստանի Հանրապետությունում Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտին վճարված շահաբաժինները, տոկոսները կամ ռոյալթիները հարկել ոչ ավելի, քան շահաբաժինների, տոկոսների կամ ռոյալթիների համախառն գումարի 8 տոկոսի չափով.

- ձեռնպահ մնալ Կոնվենցիայով նախատեսված պայմանների առկայության դեպքում Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից Հայաստանում իրականացվող մասնագիտական ծառայություններից, այլ անկախ բնույթի գործունեությունից ստացված վարձատրությունը, Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտի կողմից Հայաստանում իրականացվող վարձու աշխատանքի դիմաց ստացված վարձատրությունը, ինչպես նաեւ Հայաստանում բացառապես ուսման, վերապատրաստման, դասավանդման կամ հետազոտություն կատարելու նպատակով գտնվող անձանց կողմից ստացված վճարումները հարկելուց.

- բացառել կրկնակի հարկումը եւ իր ռեզիդենտի եկամտահարկից կամ գույքահարկից հանել Սերբիայի Հանրապետությունում վճարված հավասար գումար.

- բացառել խտրականության դրսևորումը Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտների նկատմամբ, մասնավորապես՝ այլ կամ ավելի ծանր որեւէ հարկի կամ որեւէ այլ պարտավորության սահմանումը.

- Կոնվենցիայի դրույթների իրականացման նպատակով տեղեկատվություն փոխանակել կիրառվող ցանկացած տեսակի հարկերի վերաբերյալ:

4. Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետությունը կրում է ֆինանսական պարտավորություններ, ինչը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է չհարկել Սերբիայի Հանրապետության ռեզիդենտների կողմից Հայաստանի

Հանրապետությունում ստացված առանձին տեսակի եկամուտները կամ հարկել նվազեցված դրույքաչափով:

5. Միջազգային իրավունքի նորմերի պահանջներին համապատասխան՝ Կոնվենցիայի գործողությունը չի տարածվում դիվանագիտական ներկայացուցչությունների եւ հյուպատոսական հիմնարկների անդամների վրա:

6. Կոնվենցիայով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 8 եւ 9-րդ հոդվածների դրույթներին, կոչված են զարգացնելու կողմերի միջեւ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերությունները, նաեւ ստեղծելու իրավական բարենպաստ պայմաններ կողմերի համապատասխան սուբյեկտների տնտեսական գործունեության ազատության համար:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2014 թվականի մարտի 10-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Սերբիայի Հանրապետության կառավարության միջեւ եկամուտների եւ գույքի կրկնակի հարկումը բացառելու մասին կոնվենցիայում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

16 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՍԴՈ-1165

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

1997 թվականի Դեկտեմբերի 19-ին ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀՅՈՒՄԻՍՏԱՏՆԱՆՏՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ «ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՈՒՆ
ԽԱՂԱՂՈՒԹՅԱՆ» ԾՐԱԳՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ԱՅԼ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՄԻՋԵՎ ԻՐԵՆՑ ԶԻՆՎԱԾ ՈՒԺԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԱՍՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

16 սեպտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետությո-

յան օրենքի 25, 38 եւ 72-րդ հոդվածների,

դրնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց §1997 թվականի դեկտեմբերի 19-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հյուսիսատլանտյան պայմանագրի մասնակից պետությունների եւ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին մասնակցող այլ պետությունների միջեւ իրենց զինված ուժերի կարգավիճակի մասին համաձայնագրի հետագա լրացուցիչ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 2014թ. հուլիսի 8-ին Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով Արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

Արձանագրությունն ստորագրվել է 1997թ. դեկտեմբերի 19-ին՝ Բրյուսելում եւ հանդիսանում է ՀՀ կողմից 2004 թվականի մարտի 31-ին ԱԺ Ն-086-3 որոշմամբ վավերացված (ՄԴՈ-471) 1995 թվականի հունիսի 19-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հյուսիսատլանտյան պայմանագրի մասնակից պետությունների եւ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին մասնակցող այլ պետությունների միջեւ իրենց զինված ուժերի կարգավիճակի մասին համաձայնագրի հետագա լրացուցիչ արձանագրություն:

Արձանագրության նպատակն է նպաստել «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրի պետությունների զինված ուժերի անհատական գործընկերությանը՝ հաշվի առնելով «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին մասնակցող պետությունների տարածքում ՆԱՏՕ-ի ռազմական շտաբների եւ շտաբների անձնակազմի կարգավիճակը սահմանելու եւ կարգավորելու անհրաժեշտությունը:

Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետեւյալ պարտավորությունները՝

- առանց սահմանափակելու այն պետությունների իրավունքները, որոնք ՆԱՏՕ-ի անդամ են կամ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին մասնակից, սակայն Արձանագրության Կողմեր չեն, որպես Արձանագրության Կողմ կիրառել այն դրույթները, որոնք նույնատեսակ են Փարիզյան արձանագրությունում ամրագրված դրույթների հետ բացառությամբ այն դրույթների, որոնք փոփոխված են Արձանա-

գրությունում՝ փաստաթղթի Կողմի տարածքում ՆԱՏՕ-ի ռազմական շտաբների եւ նրանց ռազմական ու քաղաքացիական անձնակազմի կողմից իրականացվող գործունեության առնչությամբ (հոդված II),

- ի լրումն այն տարածքի, որի նկատմամբ կիրառվում է Փարիզյան արձանագրությունը, ընդունել Արձանագրության կիրառումը բոլոր Կողմ պետությունների տարածքի նկատմամբ, ինչպես նշված է ԳԽԽ ԶՈՒԿՀ-ի II հոդվածի 1-ին պարբերությունում (հոդված III, կետ 1),

- Արձանագրության կիրարկման նպատակներով՝ գործընկեր պետություններին վերաբերող հարցերում, Փարիզյան արձանագրության դրույթները, որոնք միջոցներ են նախատեսում Հյուսիսատլանտյան խորհրդին հղվող տարաձայնությունների մասով, մեկնաբանել որպես պահանջ շահագրգիռ Կողմերին՝ բանակցելու միմյանց հետ առանց որեւէ արտաքին իրավագործության օգնության դիմելու (հոդված IV):

Քննության առնված Արձանագրության I հոդվածի առաջին կետի «ա», «բ», «գ» ենթակետերի եւ 4-րդ կետի, ինչպես նաեւ II, III եւ IV հոդվածների համաձայն՝ Կողմերը պարտավոր են այդ փաստաթղթով նախատեսված որոշակի իրավահարաբերությունների կարգավորման համար որպես հիմք ընդունել նաեւ «Հյուսիսատլանտյան պայմանագրի համաձայն հիմնադրված Միջազգային ռազմական շտաբների կարգավիճակի վերաբերյալ արձանագրությունը»՝ կատարված Փարիզում 1952 թվականի օգոստոսի 28-ին:

Հայաստանի Հանրապետությունը նշված «Փարիզյան արձանագրությանը» չի միացել:

ՀՀ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այն դեպքերում, երբ Հայաստանի Հանրապետությունը միանում է այնպիսի միջազգային պայմանագրի, որը պարունակում է պարտադիր կատարման ենթակա պարտավորություններ՝ նախատեսված այլ միջազգային պայմանագրերով, որոնց ՀՀ-ն չի միացել, ՀՀ ազգային իրավակիրառողները ղեկավարվում են «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի 52-րդ հոդվածի 8-րդ կետի պահանջներով: Համաձայն այդ հոդվածի՝ եթե օրենքով սահմանված կարգով ուժի մեջ մտած Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրում հղումներ կան այդ պայմանագրի կատարման ընթացքում հաշվի առնելու կամ կիրառելու նաեւ այնպիսի միջազգային պայմանագիր, որը Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ չէ, ապա Հայաստանի Հանրապետության կողմից այդ պայմանագիրը ենթակա է կատարման միայն այն ծավալով, որը համատեղվում է այն պայմանագրով ստանձնած պարտավորությունների հետ, որում հղում է արվում այդ մյուս պայմանագրին եւ այդ ծավալի միայն այն մասով, որը Հայաստանի Հանրապետության օրենքներին հակասող կամ նոր օրենք ընդունելու պահանջներ նախատեսող դրույթներ չի պարու-

նակում:

Ըստ «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի 52-րդ հոդվածի 8-րդ կետի՝ բոլոր դեպքերում հղումով նշված միջազգային պայմանագիրը Հայաստանի Հանրապետության համար անմիջական պարտավորություններ չի կարող առաջացնել, քանի դեռ այդ պայմանագրով եւ տվյալ օրենքով սահմանված կարգով այն Հայաստանի Հանրապետության համար ուժի մեջ չի մտել:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 102-րդ հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**:

1. 1997 թվականի դեկտեմբերի 19-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ Հյուսիսատլանտյան պայմանագրի մասնակից պետությունների եւ «Գործընկերություն հանուն խաղաղության» ծրագրին մասնակցող այլ պետությունների միջեւ իրենց զինված ուժերի կարգավիճակի մասին համաձայնագրի հետագա լրացուցիչ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

16 սեպտեմբերի 2014 թվականի
ՍԴՈ-1166

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**ՀՀ ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝
«ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ 36-ՐԴ
ՀՈԴՎԱԾԻ 3-ՐԴ ՄԱՍԻ 2-ՐԴ ՊԱՐԲԵՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅՈՆ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

14 հոկտեմբերի 2014թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Ֆ. Թոխյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝ դիմող՝ ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպան Կ. Անդրեասյանի, գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված՝ ՀՀ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավաբանական վարչության պետ Հ. Սարգսյանի,

համաձայն ՀՀ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 25, 38 եւ 68-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերության Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համա-

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿՎՈՐ ♦ 1(75)2015
45

պատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի՝ 2014 թվականի մայիսի 13-ին ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, ինչպես նաեւ հետազոտելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2010 թվականի դեկտեմբերի 30-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի՝ «Զվճարված կենսաթոշակի գումարը վճարելը» վերտառությամբ 36-րդ հոդվածի՝ սույն գործով վիճարկվող 3-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը սահմանում է.

«Այդ գումարը վճարվում է, եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակատուի մահվանից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում: Վեցամսյա ժամկետում չդիմելու դեպքում կենսաթոշակատուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարը ենթակա է ժառանգման, եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակատուի մահվանից հետո՝ տասներկու ամսվա ընթացքում»:

Վիճարկվող դրույթը գործող խմբագրությամբ ամրագրվել է «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ 2012 թվականի մարտի 19-ի ՀՕ-100-Ն օրենքով:

2. Վիճարկելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերության դրույթի սահմանադրականությունը՝ դիմողը գտնում է, որ հիշյալ դրույթը հակասում է ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ եւ 37-րդ հոդվածներին, ինչպես նաեւ 42-րդ հոդվածի 3-րդ մասին:

Դիմողը գտնում է, որ չվճարված կենսաթոշակի գումարի ժառանգման վերաբերյալ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը, ի տարբերություն վիճարկվող դրույթի, նախատեսում է այլ կանոնակարգումներ: Ըստ դիմողի՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի կանոնակարգումներից կարելի է եզրակացնել, որ թեեւ ժառանգության ընդունման համար վեցամսյա ժամկետ է նախատեսվում, այնուամենայնիվ, նաեւ սահմանվում է, որ ժառանգությ-

յունն առանց դատարան դիմելու կարող է ընդունվել նաև այն ընդունելու համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո, եթե առկա է ժառանգությունն ընդունած մնացած բոլոր ժառանգների համաձայնությունը, ինչպես նաև ժառանգությունն ընդունելու ժամկետի բացթողման պատճառները հարգելի համարելու նպատակով դատարան դիմելու հնարավորություն: Իսկ վիճարկվող դրույթը, իր կանոնակարգմամբ, սահմանափակում է անձի՝ կենսաթոշակատուի մահվան դեպքում չվճարված կենսաթոշակի գումարն ստանալու իրավունքը եւ համապատասխանաբար նաև հակասություն առաջացնում ոչ միայն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի կանոնակարգումների, այլև ՀՀ Սահմանադրության դրույթների հետ:

Դիմողը փաստում է, որ թեև նախկին՝ 2002 թվականի «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 64-րդ հոդվածով սահմանվում էր վեցամսյա ժամկետ, սակայն դա չէր վերաբերում չվճարված գումարների ժառանգմանը, ինչից ակնհայտ էր, որ ժառանգման դեպքում արդեն իրավահարաբերությունը կարգավորվում էր ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով՝ ժառանգության իրավահարաբերություններին վերաբերող ընդհանուր կարգավորումներով: Իսկ 2010 թվականի «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի վիճարկվող դրույթի նոր կանոնակարգումը հանգեցնում է անձի իրավական վիճակի վատթարացման եւ դրանով իսկ հակասության նաև ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 3-րդ մասի դրույթների հետ:

Դիմողը գտնում է, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը խոչընդոտում է անձի սեփականության իրավունքի արդյունավետ իրականացմանը, ինչպես նաև չի բխում իրավունքի գերակայության սկզբունքի պահանջներից եւ առաջացնում է թե՛ սահմանադրականության, թե՛ ՀՀ միջազգային պարտավորություններին հակասության խնդիր:

3. Պատասխանող կողմը՝ առարկելով դիմողի փաստարկներին, գտնում է, որ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը համապատասխանում է ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ եւ 37-րդ հոդվածների, 42-րդ հոդվածի 3-րդ մասի պահանջներին:

Ըստ պատասխանողի՝ վիճարկվող դրույթը նշված գումարների ժառանգման համար սահմանում է պայման, որը ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով սահմանված չէ, այն է՝ համապատասխան գումարն ստանալու համար կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանմանը գրավոր դիմելը, ինչը դուրս է «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի կարգավորման առարկայից:

Պատասխանող կողմը գտնում է, որ բարձրացված հիմնախնդիրը

հակասություն է առաջացնում ոչ թե ՀՀ Սահմանադրության հետ, այլ առկա է հակասություն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի եւ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի միջեւ: Բացի դրանից, ըստ պատասխանողի՝ այդ հիմնախնդիրն առաջացնում է ոչ միատեսակ իրավակիրառ պրակտիկա, որը պետք է շտկվի վիճարկվող դրույթի եւ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի միջեւ առկա հակասությունը վերացնելով, որին ուղղված օրենսդրական փոփոխության նախագիծն արդեն իսկ դրվել է շրջանառության մեջ:

Ըստ պատասխանողի՝ այնքանով, որքանով վիճարկվող դրույթն ըստ էության հակասում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված կարգավորումներին՝ օրենքի եւ օրենսգրքի հարաբերակցության առումով, եւ ոչ թե ՀՀ Սահմանադրությանը, ապա դրա հետադարձ ուժի վերաբերյալ դատողությունները պետք է դիտարկել հենց այդ համատեքստում:

4. Սույն գործով բարձրացված սահմանադրաիրավական վեճի շրջանակներում արձանագրելով, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը վերաբերում է կենսաթոշակառուի մահվան դեպքում չվճարված կենսաթոշակի գումարի ժառանգման հետ կապված իրավահարաբերություններին, հաշվի առնելով նաեւ սահմանադրական դատարանի՝ 2006 թվականի հոկտեմբերի 4-ի ՍԴՈ-649 որոշմամբ արտահայտած այն իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «Կենսաթոշակը սոցիալական ապահովության միջոց լինելով հանդերձ, սեփականության ձեւ է՝ նաեւ ըստ Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի», սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում վիճարկվող իրավակարգավորման սահմանադրաիրավական բովանդակությունը բացահայտել հատկապես հաշվի առնելով.

ա) սեփականության իրավունքի, դրա իրականացման, սահմանափակման եւ պաշտպանության սահմանադրական դրույթները, ինչպես նաեւ դրանց վերաբերյալ ՀՀ սահմանադրական դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները,

բ) իրավունքի գերակայության ապահովման անհրաժեշտությամբ պայմանավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանության, լեգիտիմ ակնկալիքների ապահովման կոնկրետ երաշխիքների առկայությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ «Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում եւ պաշտպանվում է սեփականության իրավունքը»: Սահմանադրական այս դրույթի իրացումը երաշխավորվում է ՀՀ Սահմանադրության, մասնավորապես, 31 եւ 43-րդ հոդվածներով:

ՀՀ Սահմանադրության 31-րդ հոդվածի 1-ին-3-րդ մասերի համաձայն՝

«Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու եւ կտակելու իր սեփականությունը: Սեփականության իրավունքի իրականացումը չպետք է վնաս պատճառի շրջակա միջավայրին, խախտի այլ անձանց, հանրության եւ պետության իրավունքներն ու օրինական շահերը:

Ոչ ոքի չի կարելի զրկել սեփականությունից, բացառությամբ դատական կարգով օրենքով նախատեսված դեպքերի:

Սեփականության օտարումը հասարակության եւ պետության կարիքների համար կարող է կատարվել միայն բացառիկ՝ գերակա հանրային շահերի դեպքերում, օրենքով սահմանված կարգով, նախնական համարժեք փոխհատուցմամբ»:

ՀՀ Սահմանադրության 43-րդ հոդվածում ամրագրված է, որ «Մարդու եւ քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակումները չեն կարող գերազանցել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պարտավորություններով սահմանված շրջանակները»: Մասնավորապես, Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի Թիվ 1 արձանագրության 1-ին հոդվածը սահմանում է. «Յուրաքանչյուր ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ ունի իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունք», իսկ Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է. «Ոչ ոք չպետք է կամայականորեն զրկվի իր սեփականությունից»:

Սեփականության իրավունքի, դրա իրականացման, սահմանափակման եւ պաշտպանության հիմնախնդիրներին ՀՀ սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր բազմաթիվ որոշումներում: Մասնավորապես, 2006 թվականի ապրիլի 18-ի ՍԴՈ-630, 2008 թվականի մարտի 18-ի ՍԴՈ-741, 2010 թվականի հուլիսի 13-ի ՍԴՈ-903, 2012 թվականի փետրվարի 24-ի ՍԴՈ-1009 որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները կիրառելի են նաեւ սույն գործով:

5. Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ 2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ի ՀՕ-243-Ն օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը, մինչեւ ՀՀ 2012 թվականի մարտի 19-ի ՀՕ-100-Ն օրենքով գործող խմբագրությունը, սահմանում էր.

«Այդ գումարը վճարվում է, եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակառուի մահվանից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում: Այդ ժամկետում դիմում չներկայացնելու դեպքում չվճարված կենսաթոշակի գումարը ենթակա է ժառանգման»: Հիշյալ՝ նախկին իրավակարգավորումից բխում

էր, որ ժառանգման հետ կապված իրավահարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով: Ի դեպ, հարկ է նշել, որ համանման կանոնակարգում նախատեսում էր նաև «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ 2002 թվականի նոյեմբերի 19-ի ՀՕ-519-Ն օրենքի 64-րդ հոդվածի 7-րդ մասը:

Ի փոփոխումն վերոհիշյալ նախկին կանոնակարգման, «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ 2012 թվականի մարտի 19-ի ՀՕ-100-Ն օրենքով 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերությունը շարադրվել է նոր խմբագրությամբ, համաձայն որի՝ «Այդ գումարը վճարվում է, եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակառուի մահվանից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում: Վեցամսյա ժամկետում չդիմելու դեպքում կենսաթոշակառուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարը ենթակա է ժառանգման, եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակառուի մահվանից հետո՝ տասներկու ամսվա ընթացքում»:

«Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ այն կարգավորում է կենսաթոշակառուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարի վճարման, այդ գումարի ժառանգման իրավունքի, ինչպես նաև այդ իրավունքի իրականացման հետ կապված իրավահարաբերությունները:

Սահմանադրական դատարանը վերահաստատում է իր՝ 2010 թվականի սեպտեմբերի 18-ի ՄԴՈ-917 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ «... ՀՀ Սահմանադրության 42-րդ հոդվածի 1-ին մասի ուժով պետությունը ճանաչում է նաև ժառանգման իրավունքը, որը ներառում է ոչ միայն ժառանգություն տալու, այլ նաև ժառանգություն ստանալու իրավունքները»:

Ժառանգական իրավունքն ապահովում է սեփականատիրոջ իրավունքների պաշտպանությունը նաև նրա մահից հետո՝ հնարավոր դարձնելով նրա սեփականատիրական իրավագործությունների հաջորդայնությունը: Միեւնույն ժամանակ, այն ժառանգի համար առաջացնում է ժառանգատուի սեփականության հանդեպ իրավահաջորդության սահմանադրորեն պաշտպանված հնարավորություն»:

Ինչ վերաբերում է սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթով կենսաթոշակառուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարի ժառանգման իրավունքի իրականացման իրավակարգավորմանը, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդիրը 19.03.2012թ. ՀՕ-100-Ն օրենքով սահմանում է նոր իրավապայման, որով ժառանգման իրավունքի իրականացումը պայմանավորվում է կենսաթոշակառուի

մահվանից հետո՝ տասներկու ամսվա ընթացքում դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում ներկայացնելով: Իսկ ցանկացած, հատկապես՝ նոր, իրավապայման պետք է ունենա առավել արդյունավետ երաշխիքներ ստեղծելու օրինաչափ նպատակ, որը չպետք է իրացվի ի հաշիվ սահմանադրաիրավական որեւէ նորմի ու սկզբունքի անտեւման: Տվյալ իրավակարգավորման պարագայում նոր տասներկու ամսվա ժամկետային սահմանափակման, իրավապայմանը բացառում է այդ ժամկետը հարգելի պատճառով բաց թողնելու դեպքում կենսաթոշակատուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարն ստանալը: Օրենսդիրը նոր իրավապայման սահմանելով չի ամրագրում տասներկու ամսվա ժամկետը բաց թողնելու պատճառները հարգելի համարելու հնարավորություն, այդ թվում՝ դատական կարգով: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ նման իրավակարգավորման բացակայությունը խոչընդոտում է սեփականության սահմանադրական իրավունքի լիարժեք իրականացմանը, մասնավորապես, այդ իրավունքի ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19-րդ հոդվածներով սահմանված պաշտպանությանը՝ ժառանգության ընդունման ժամկետի հետ կապված հարաբերություններում:

Ելնելով վերոգրյալից, հիմք ընդունելով սեփականության իրավունքի, դրա սահմանափակման, իրականացման եւ պաշտպանության վերաբերյալ սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները, ինչպես նաեւ հաշվի առնելով «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի իրավակարգավորումները, սույն գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված ՀՀ Ազգային ժողովի գրավոր բացատրության ուսումնասիրության արդյունքները, սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը սահմանված տասներկու ամսվա ժամկետային սահմանափակումը չի պայմանավորվում հանրային արժեքների պահպանման պահանջով եւ արդյունքում նպատակաուղղված չէ սեփականատիրոջ եւ այլոց իրավունքների ու հանրային շահերի միջեւ ողջամիտ հավասարակշռության ապահովմանը: Նման սահմանափակման հիմնավորում կարող է լինել ժառանգության զանգվածի ճակատագրի հստակեցումը, որի իրավական կարգավորումը, սակայն, նախատեսվում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով:

6. Սույն գործի քննության շրջանակներում սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ վիճարկվող իրավակարգավորման եւ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի՝ ժառանգման հետ կապված իրավակարգավորումների հարաբերակցության հարցին:

ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1184-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Ժառանգությունը կարգավորվում է սույն օրենսգրքով, իսկ

դրանով նախատեսված դեպքերում՝ նաեւ այլ օրենքներով»: Վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ չնայած ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքով որեւէ կանոնակարգում նախատեսելու դրույթ չի պարունակում, այնուամենայնիվ, «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի, մասնավորապես սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթը նախատեսում է իրավակարգավորումներ, որոնք համահունչ չեն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի իրավակարգավորումներին: Աշխատավարձի, թոշակների, նպաստների եւ վնասի հատուցման վճարների չմուծված գումարների ժառանգությանը նվիրված ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1249-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ «Մահացածին չվճարված գումարները սույն հոդվածի 1-ին կետի հիմքով ստանալու իրավունք ունեցող անձանց բացակայության կամ նրանց կողմից այդ գումարները սահմանված ժամկետում վճարելու պահանջ չներկայացնելու դեպքում համապատասխան գումարները ներառվում են ժառանգության զանգվածի մեջ եւ ժառանգվում են սույն օրենսգրքով սահմանված ընդհանուր հիմունքներով»: Այսինքն՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված հատուկ ընթացակարգը չպահպանելու դեպքում կիրառվում են ժառանգման ընդհանուր կանոնները: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 1-ին մասի եւ 1227-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ ժառանգությունն ընդունվում է ժառանգությունն ընդունելու կամ ժառանգական իրավունքի վկայագիր ստանալու մասին ժառանգի դիմումը ժառանգության բացման օրվանից վեց ամսվա ընթացքում ժառանգության բացման վայրի նոտարին հանձնելով: Մակայն այդ ժամկետը բացարձակ չէ, եւ ժառանգը կարող է ընդունել ժառանգությունն առանց որեւէ ժամկետային սահմանափակման որոշակի վավերապայմանների բավարարման պարագայում: Այսպես, ըստ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1228-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ «Ժառանգը կարող է առանց դատարան դիմելու ժառանգությունն ընդունել այն ընդունելու համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո, եթե առկա է ժառանգությունն ընդունած մնացած բոլոր ժառանգների համաձայնությունը»: Օրենսդիրը որեւէ ժամկետային սահմանափակում չի նախատեսում այս իրավունքի իրականացման համար: Նույն հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Ժառանգությունն ընդունելու ժամկետը բաց թողած ժառանգի դիմումի հիման վրա դատարանը կարող է նրան ճանաչել ժառանգությունն ընդունած՝ հարգելի համարելով ժամկետը բաց թողնելու պատճառները, եթե պարզվի, որ ժամկետը բաց թողնելու պատճառ է դարձել այն հանգամանքը, որ ժառանգը չգիտեր եւ պարտավոր չէր իմանալ ժառանգության բացման մասին ու պայմանով, որ ժառանգությունն ընդունելու ժամկետը բաց թողած ժառանգն այդ ժամկետը բաց թողնելու պատճառները վերացվելուց հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում, դիմել է դատարան»:

Այստեղ նույնպես օրենսդիրը որևէ ժամկետային սահմանափակում չի դնում ժառանգությունն ընդունելու ժամկետը լրանալու եւ այդ ժամկետը բաց թողնելու պատճառները վերացվելու միջեւ ընկած ժամանակահատվածի համար: Այսինքն՝ անկախ նրանից, թե ժառանգությունն ընդունելու ժամկետը լրանալուց հետո որքան ժամանակ է անցել, միեւնույն է, այդ ժամկետը բաց թողնելու պատճառները վերացվելուց հետո վեց ամսվա ընթացքում դատարան դիմելու դեպքում ժամկետը բաց թողնելու պատճառները կարող են հարգելի համարվել, իսկ ժառանգությունը՝ ժառանգի կողմից ընդունվել:

Ժառանգության ընդունման հաջորդ եղանակը նախատեսված է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1226-րդ հոդվածի 3-րդ մասով, ըստ որի՝ «Եթե այլ բան ապացուցված չէ, ապա ժառանգությունը ժառանգի կողմից ընդունված է համարվում, երբ նա սկսում է փաստացի տիրապետել կամ կառավարել ժառանգված գույքը՝ ներառյալ, երբ ժառանգը

1) միջոցներ է ձեռնարկել գույքը պահպանելու եւ այն երրորդ անձանց ոտնձգություններից կամ հավակնություններից պաշտպանելու համար.

2) իր հաշվին կատարել է գույքը պահպանելու ծախսեր.

3) իր հաշվից վճարել է ժառանգատուի պարտքերը կամ երրորդ անձանցից ստացել է ժառանգատուին հասանելիք գումարները»:

Վերոհիշյալ իրավադրույթը ժառանգության ընդունումը չի պայմանավորում նոտարին որևէ դիմում ներկայացնելով: Անձը կարող է որևէ մարմնի չդիմել, պարզապես պետք է սկսի փաստացի տիրապետել կամ կառավարել ժառանգված գույքը: Այս իրավադրույթի եւ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1225-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ փաստացի տիրապետման ուժով համարվում է, որ ժառանգն ընդունել է նաեւ կենսաթոշակատուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարը:

Ամփոփելով կատարված վերլուծությունը՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործով վիճարկվող իրավադրույթն անտեսում է ոչ միայն ժառանգության ընդունման՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով ամրագրված եղանակները, հնարավորություն չտալով ժառանգին փաստացի տիրապետման ուժով ստանալ նաեւ կենսաթոշակատուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարը, այլ նաեւ նախատեսում է սեփականության իրավունքի իրականացման ժամկետային սահմանափակում, որը հակասում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված ժամկետներին:

Սույն գործով քննության առարկա հիմնախնդրի վերաբերյալ իրավակիրառական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ կենսաթոշակատուի մահվան պատճառով չվճարված կենսաթոշակի գումարի ժառանգման իրավահարաբերություններում իրավակիրառ վարչական

մարմինները, ըստ էության, առաջնորդվում են վիճարկվող իրավադրույթով:

Սահմանադրական դատարանը, հիմք ընդունելով «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասը, համաձայն որի՝ «Օրենսգրքի կարգավորման իրավահարաբերությունների ռլորտում Հայաստանի Հանրապետության մյուս բոլոր օրենքները պետք է համապատասխանեն օրենսգրքերին», ինչպես նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 1-ին մասի պահանջը, համաձայն որի՝ «Այլ օրենքներում պարունակվող քաղաքացիական իրավունքի նորմերը պետք է համապատասխանեն սույն օրենսգրքին», գտնում է, որ վիճարկվող իրավադրույթը կարող է կիրառվել այնքանով, որքանով այն չի հակասում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի իրավակարգավորումներին: Իրավաչափ իրավակիրառ պրակտիկա ապահովելու նպատակով սահմանադրական դատարանը կարեւորում է «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում ժառանգության հետ կապված հարաբերությունների՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի հետ ներդաշնակ իրավակարգավորումների ապահովման անհրաժեշտությունը, ինչն օրենսդիր մարմնի իրավասության տիրույթում է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 68-րդ հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. «Պետական կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 2-րդ պարբերության՝ «Եթե դիմումը եւ անհրաժեշտ փաստաթղթերը կենսաթոշակ նշանակող ստորաբաժանում են ներկայացվում կենսաթոշակառուի մահվանից հետո՝ տասներկու ամսվա ընթացքում» դրույթը ճանաչել ՀՀ Սահմանադրության 18, 19 եւ 31-րդ հոդվածների պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

14 հոկտեմբերի 2014 թվականի
ՍԴՈ-1167

